

DAMJANA ŠKOF PAVLINEC
HELENA JERŠAN KOJEK

TO JE MOJA DRUŽBA

Učbenik za družboslovje za 4. razred osnovne šole
Prilagojeni izobraževalni program z nižjim
izobrazbenim standardom

Damjana Škof Pavlinec
Helena Jeršan Kojek

TO JE MOJA DRUŽBA

Učbenik za družboslovje za 4. razred
Prilagojeni izobraževalni program
z nižjim izobrazbenim standardom

Damjana Škof Pavlinec, Helena Jeršan Kojek

TO JE MOJA DRUŽBA

Učbenik za družboslovje za 4. razred osnovne šole
Prilagojeni izobraževalni program z nižjim
izobrazbenim standardom

Elektronski vir

Strokovni pregled: dr. Martina Ozbič, dr. Maja Umek, Nataša Beden in
Mojca Dolinar
Jezikovni pregled: Nataša Purkat, Lektor'ca
Uredile: mag. Darinka Ložar, ZRSŠ, Nataša Purkat
in Nina Intihar, Lektor'ca
Ilustracije: Mojca Lampe Kajtna
Fotografije: Helena Jeršan Kojek, Nina Intihar, Shutterstock,
različne institucije (gl. seznam virov slik)
Oblikovanje: Žiga Valetič in Marko Jelovšek, Grafični atelje Zenit
Računalniški prelom: Birografika Bori, d. o. o.

Podatki o prvi izdaji gradiva – elektronsko gradivo na CD-ju:
Izdal in založil: Zavod RS za šolstvo
Predstavnik: mag. Gregor Mohorčič

Ljubljana, 2012
Prva izdaja

Učbenik je izdan s finančno podporo Ministrstva za izobraževanje,
znanost, kulturo in šport in ni plačljiv.

Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje je na svoji 150. seji dne 21. 6. 2012 na podlagi 25. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 115/2003 – ZOVFI-UPB3), 15. in 16. člena Pravilnika o potrjevanju učbenikov (Uradni list RS, št. 57/2006), Pravilnika o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o potrjevanju učbenikov (Uradni list RS, št. 25/2010) in spremembah Pravilnika o potrjevanju učbenikov (Uradni list RS, št. 52/2011) sprejel sklep št. 6130-1/2012/102 o potrditvi učbenika To je moje družba, učbenik za družboslovje za 4. razred osnovne šole, prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom.

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2012

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja gradiva ni dovoljeno reproducirati, kopirati ali kako drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje ali prepisovanje na kakršen koli pomnilniški medij) oblike reprodukcije.

KAZALO

UVOD

Kaj se bomo učili?	4
Kako se bomo učili?	5

DRUŽINA

Družina	30
Vrste družin	31
Spremembe v družini	32
Zakaj živimo v družini?	34

JAZ V ŠOLI IN DRUŽBI

To sem jaz	8
Kakšni so moji cilji?	9
Kakšne so moje vloge?	10
Pravila in dogovori	11
Medosebni odnosi	13
Sodelovanje	15
Prijatelji	16
Različnost	17
Strpnost	18
Nasilje	19

JAZ IN MOJ ČAS

Vsakdanjik	36
Kaj počnemo v prostem času?	40
Prazniki	43
Šege in običaji	46
Bonton in šola	47
Kultura prehranjevanja	49

POTREBE, PRAVICE IN DOLŽNOSTI

Osnovne potrebe, pravice in dolžnosti ter odgovornosti	22
Kratenje otrokovih pravic	24
Poišči pomoč!	25
Pomoč ljudem v stiski	26

KJE IN KAKO ŽIVIM?

Pokrajina, v kateri živim	52
Mesto, vas	55
Dom	58
Stanovanje	59
Hiša	62

KAKO SMO ŽIVELI IN KAKO ŽIVIJO DRUGI?

Spreminjanje bivališč skozi čas	64
Načini življenja po svetu	66

KAJ SE BOMO UČILI?

KAKO SE BOMO UČILI?

JAZ V ŠOLI IN DRUŽBI

To sem jaz.....	8
Kakšni so moji cilji?	9
Kakšne so moje vloge?	10
Pravila in dogovori	11
Medosebni odnosi	13
Sodelovanje.....	15
Prijatelji	16
Različnost	17
Strpnost	18
Nasilje	19

TO SEM JAZ

Obiskujem že četrti razred. V šoli imam rad likovno vzgojo in slovenščino. Popoldne rad rolam. Zelo rad se družim s sošolcem Rokom ter sošolkama Majo in Katarino. Včasih grem z bratom Janom v kino, kjer rad gledam risanke in filme o veselju. Doma moram pospraviti svojo sobo in pomesti garažo. Mamici pomagam zložiti posodo iz pomivalnega stroja. Ko bom velik, bi rad postal slaščičar ali pa vrtnar.

Jernej

Povej nekaj o sebi:

- ***katere predmete pri pouku imaš rad,***
- ***s kom se rad družiš,***
- ***ali imaš domačo žival,***
- ***kaj bi rad postal, ko boš odrasel?***

KAKŠNI SO MOJI CILJI?

Vsak med nami ima svoje želje in potrebe. Vsak med nami ima svoj **cilj**.

Želim postati
dober košarkar.

Želim postati
slikarka.

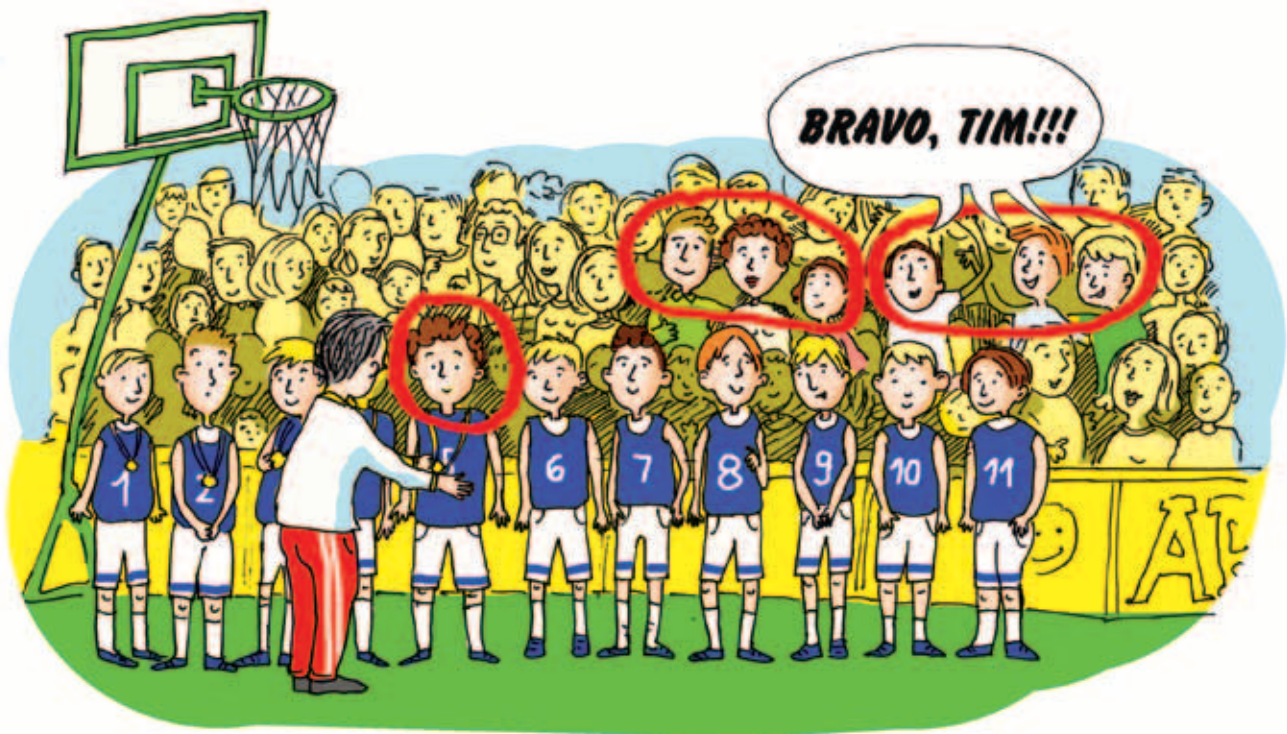

Rad bi se naučil
skuhati dobro
obaro.

Rad bi se naučil
zavezati vezalke.

Ljudje, ki so med seboj kakor koli povezani, sestavljajo **skupnost**. Imajo podobne lastnosti, potrebe, želje, cilje. Cilje lažje dosežemo skupaj z drugimi ljudmi.

- *Kako so s Timom povezane skupnosti ljudi, ki so obkrožene na sliki?*
- *Ali tudi ti sodeluješ v katerem od društev?*
- *V zvezek zapiši, v katerem društvu sodeluješ.*
- *Opiši svojo družbo!*

KAKŠNE SO MOJE VLOGE?

Vsak med nami ima svoj prostor ali vlogo v družbi. Ko zamenja družbo, se lahko njegova **vloga** spremeni. V vsaki vlogi ravnam nekoliko drugače. Z dedkom in babico ne igram rokometu. Z mamo in očkom ne hodim v šolo. Bratec me ne pelje k zdravniku. Z rokometaicami ne pospravljam stanovanja.

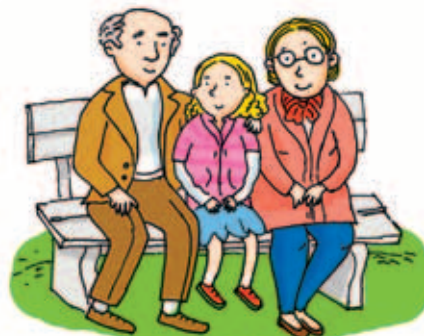
Maja je učenka 4. razreda.

Maja je sestra mlajšemu bratu in starejši sestri.

Maja je hčerka.

Maja je vnukinja.

Maja je članica rokometnega društva.

Maja je pevka v pevskem zboru.

- ***Naštej, kakšne vloge ima Maja.***
- ***Napiši svoje vloge v družbi.***

PRAVILA IN DOGOVORI

V vsaki vlogi moramo upoštevati neka **pravila** in **dogovore**. Na hokejski tekmi lahko glasno spodbujamo igralce, v gledališču pa šele ob koncu predstave ploskamo. Nekatera pravila so napisana, druga ne. Vsi ljudje v družbi moramo upoštevati pravila in dogovore. Le tako je lahko naše sobivanje prijetno in koristno.

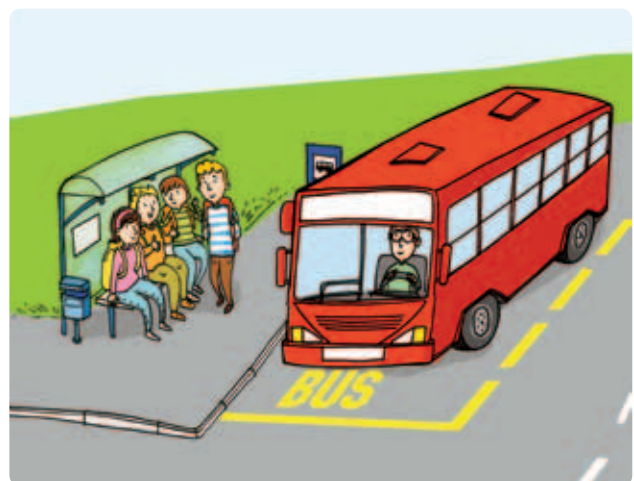
PRAVILO

Pravilo določa, kakšno mora biti vedenje ali ravnanje. **Pravila so obvezna**, določajo lahko čas, kraj, način ravnanja. Pravila so lahko slovnična, tekmovalna, prometna, društvena, družabna ...

Prometna pravila so tudi pravila vedenja na šolskih prevozihi:

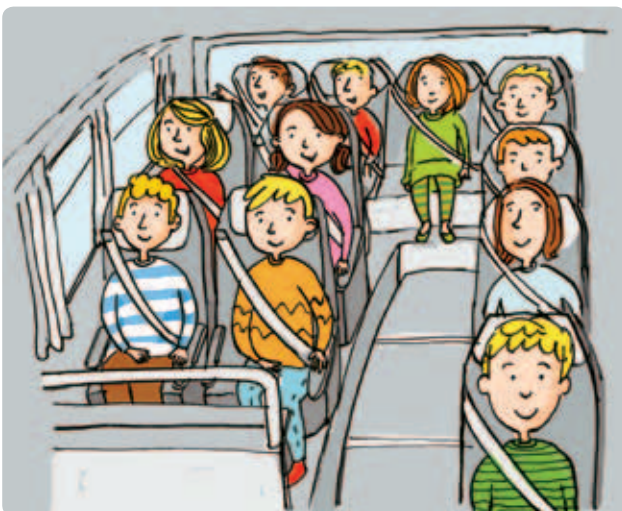
1. otroci pred vožnjo:

- pridejo na avtobusno postajo vsaj pet minut pred odhodom avtobusa,
- stojijo vsaj pet velikih korakov (približno tri metre) od roba cestišča,
- počakajo, da se vozilo ustavi, odpre vrata in jim voznik dovoli vstop;

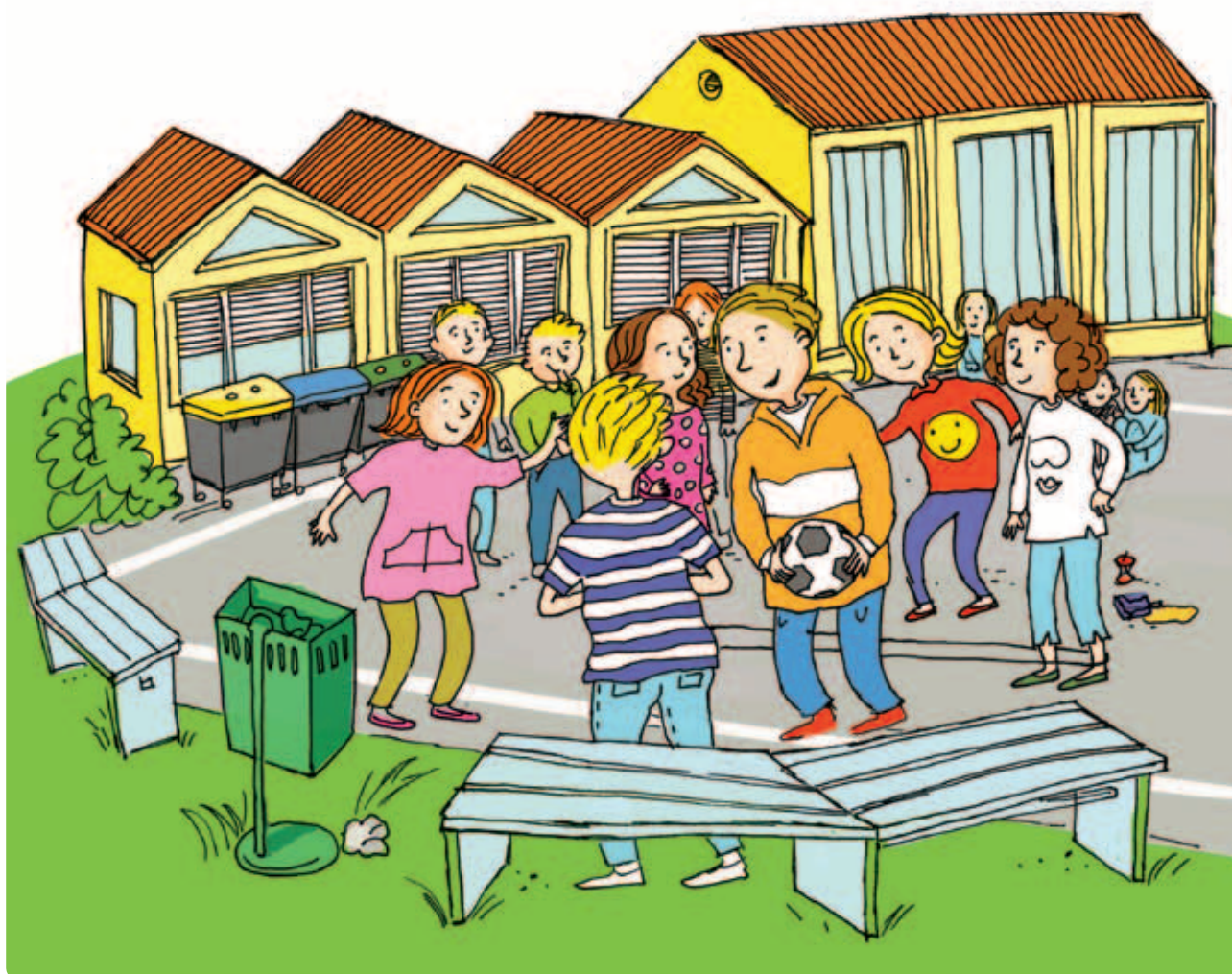
2. med vožnjo pa:

- morajo biti otroci pripeti z varnostnim pasom, če je ta v vozilu,
- morajo otroci vedno pravilno sedeti na sedežu, obrnjeni v smeri vožnje,
- otroci ne smejo motiti voznika,
- otroci ne smejo stati in morajo sedeti,
- morajo otroci poslušati in slediti navodilom voznika,
- otroci ne smejo vpiti in se prerivati, lahko pa se tiho in mirno pogovarjajo.

DOGOVOR

Dogovor je soglasje glede obveznosti. Velja to, kar se z nekom dogovoriš, da boš naredil. Dogovora se morajo držati vsi, ki so se za to odločili ali živijo in delajo tam, kjer je večina to sklenila.

Dogovor je skrb za čisto in urejeno okolje:

- odpadke mečemo v koše za smeti in jih ločujemo,
- ohranjamo in skrbimo za šolsko lastnino,
- ko učenci zapuščajo igrišče ali šolsko dvorišče, učitelj poskrbi, da učenci odvržene odpadke pospravijo.

MEDOSEBNI ODNOSI

Medosebni odnosi so odnosi med ljudmi (vrstniki, prijatelji, sorodniki, sošolci, učitelji, znanci ...).

LUTKOVNI KROŽEK

Stara sem deset let. Enkrat na teden obiskujem lutkovni krožek. Zelo rada imam lutke in rada nastopam. Lutkovni krožek obiskuje tudi Jasna. Jasne nimam preveč rada, ker je zelo glasna in vedno želi z lutko igrati glavno vlogo v predstavi. Če ni vedno tako, kot želi ona, je jezna.

Monika

Ljudje imamo radi prijazne in nasmejane ljudi, ker se ob njih počutimo dobro. Všeč nam je, če nam nekdo pridrži vrata, ponudi bonbon ali nas pohvali, da smo nekaj naredili dobro. Ljudi, ki se vedejo lepo, imajo v vsaki družbi radi.

**Vsak med
nami je malo drugačen.
Rad se družim z vrstniki.
Z nekaterimi sem v dobrih odnosih,
z drugimi pa ne.**

Ko se z nekom pogovarjamo ali skupaj kaj delamo, smo z njimi v osebni odnosu. Ti odnosi so lahko dobri ali slabi.

Dobri odnosi pomenijo, da se poslušamo, smo prijazni, se spoštujemo, smo veseli in sproščeni, se pogovarjamo, se prilagajamo, smo strpni in sprejemamo različnost drugih.

Slabi odnosi med nami in drugimi so, kadar tožarimo, smo tekmovalni, opravljamo, izsiljujemo, ponižujemo, smo zavistni, nekoga zasmehujemo ali namerno spregledamo. Tak odnos vpliva na druge tako, da so žalostni.

Ko smo mlajši, imamo radi prijatelje, ki se znajo lepo in zanimivo igrati. Ko smo srednješolci, se radi družimo z ljudmi, ki pomagajo, dobro plešejo, so družabni in zabavni. Odrasli imajo prav tako radi prijazne, družabne ljudi, ki pomagajo, kadar potrebujemo pomoč.

SODELOVANJE

V šoli preživiš veliko časa. Včasih moraš nalogo opraviti sam, večkrat pa moraš pri tem sodelovati tudi s sošolci. Takemu delu rečemo **delo v skupini**. Pri teh nalogah moramo **sodelovati**.

Pomembno je, da načrtujemo delo, si razdelimo naloge, se spoštujemo in upoštevamo mnenje drugih ter si pri delu pomagamo. Delo v skupini je hitrejše in uspešnejše. Več glav več ve.

**V družini skrbimo drug za drugega
in se imamo radi.**

**V šoli se učimo v skupini in
ob pomoči učitelja.**

- *Kako ti sodeluješ s prijatelji?*
- *Kakšno vlogo imaš v družini?*
- *Kaj je po tvojem mnenju pomembno za delo v skupini?*
- *Kako se počutiš, ko je delo v skupini dobro opravljeno?*

PRIJATELJI

Prijatelj je tisti, ki ga imamo radi, se skupaj igramo in si pomagamo. Kako pridobim in obdržim prijatelja?

Kadar v šoli manjkam, mi prijatelj prinese zvezke, da lahko prepisem učno snov.

- **Opiši svojega prijatelja.**
- **Kaj najraje delaš ali se igraš s prijateljem?**
- **Si že kdaj pomagal prijatelju? Kako?**
- **Kaj ima tvoj prijatelj rad in česa ne mara?**

RAZLIČNOST

Ljudje se med seboj razlikujemo. Tudi v šoli in razredu imamo učenci različne lastnosti. Razlikujemo se po barvi in dolžini las, barvi oči, velikosti in po osebnostnih lastnostih. Nekateri med nami so vedno radi v družbi, so glasni in zabavni, drugi so bolj tihi in se raje pogovarjajo z enim prijateljem ali berejo, rišejo ...

- **Kako se ti razlikuješ od drugih? Zapiši v zvezek.**

STRPNOST

Ker imamo ljudje različne lastnosti, je pomembno, da znamo spoštovati druge in upoštevati njihovo mnenje. To pomeni, da smo **strpni**, da sprejemamo druge. Če nam nekaj ni všeč ali se dogodki ne odvijajo tako, kot smo to želeli, se ne smemo takoj razjeziti in uveljavljati svojo voljo. Takrat je bolje, da se ustavimo, premislimo in preštejemo do deset, da se slaba volja umiri.

- *Kdaj si ti nestrpen?*
- *Kaj te najbolj spravlja ob živce? Kaj narediš takrat?*

NASILJE

Nekateri ljudje so do vrstnikov ali mlajših otrok **nasilni** ali jih **ustrahujejo**. To pomeni, da jim grozijo, jih žalijo, zmerjajo, silijo, da naredijo nekaj, česar ne želijo. Včasih se lahko zgodi tudi, da jih pretepajo in povzročijo bolečino ali poškodbo.

Če se otroku to dogaja, je najboljšše, da pove odraslim, ki jim zaupa. O teh težavah ne smemo molčati, čeprav nam nasilneži rečejo, da ne smemo nikomur povedati!

POTREBE, PRAVICE IN DOLŽNOSTI

Osnovne potrebe, pravice in dolžnosti ter odgovornosti	22
Kratenje otrokovih pravic	24
Poišči pomoč!.....	25
Pomoč ljudem v stiski	26

OSNOVNE POTREBE, PRAVICE IN DOLŽNOSTI TER ODGOVORNOSTI

POTREBE

Vsak otrok potrebuje hrano, vodo, dom in ljubezen staršev.

**Vsak otrok ima pravico do ljubezni
in varnosti!**

Vsak otrok ima pravico do hrane!

PRAVICE

Vsi ljudje imamo enake pravice. To so pravice do družine, igre, šole, varnosti ...

**Vsak otrok ima pravico
do igre!**

**Vsak otrok ima pravico
do zdravstvene nege!**

**Vsak otrok ima pravico
do učenja!**

DOLŽNOSTI

Poleg pravic imamo tudi dolžnosti. Naša dolžnost je, da hodimo v šolo, se učimo, sodelujemo, pišemo naloge, smo spoštljivi, pomagamo pri šolskih in domačih opravilih. Naša dolžnost je tudi, da skrbimo za svoje zdravje, dobro počutje in da skrbimo za druge.

ODGOVORNOSTI

Odgovorni smo takrat, ko neko nalogo ali obveznost opravimo pravočasno in dobro.

- **Katere so tvoje dolžnosti?**
Zapiši v zvezek.

KRATENJE OTROKOVIH PRAVIC

Ponekod po svetu in tudi pri nas so otrokom kratene njihove pravice do šolanja, igre, zdrave prehrane, varnega doma ...

- ***Ali si že kdaj doživel krivico ali slišal, da se komu dogaja?***

POIŠČI POMOČ!

Kadar si v stiski in čutiš, da nisi spoštovan, te kdo izsiljuje, pretepa, grozi ali si lačen, **takoj poišči pomoč!**

Pogovori se z učiteljem!

Pogovori se s starši!

Pogovori se s psihologom!

Pogovori se s socialnim delavcem!

**Pokliči telefon za pomoč
otrokom v stiski – TOM: 116 111!**

Poišči varno točko!

POMOČ LJUDEM V STISKI

Otroci in odrasli včasih potrebujejo pomoč drugih. Ti nam lahko pomagajo z nasveti, hrano, oblačili ali zdravili. Otrokom omogočijo počitnice, šolske potrebščine in podobno.

Pomoč ljudem v stiski v Sloveniji in drugod po svetu zagotavljajo:

- Unicef,
- Rdeči križ Slovenije,
- Zveza prijateljev mladine Slovenije,
- prostovoljci v okviru telefona za otroke in mladostnike: 116 111,
- člani društva SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja: 080 11 55,
- center za socialno delo,
- varne točke in drugi.

- **Ali si že videl varne točke v svojem kraju?**
- **Poišči na spletu Rdeči križ, Unicef ...**

GASILCI

Gasilci pomagajo ljudem ob poplavih, požarih, prometnih nesrečah, potresih ...

Foto: Policija

POLICISTI

Policisti pomagajo pri prometnih nesrečah, kontrolah prometa, vlomih, tatvinah, ropih ...

REŠEVALCI

Reševalci nudijo prvo pomoč ponesrečencem in bolnikom.

GORSKI REŠEVALCI

Gorski reševalci pomagajo ljudem, ki so se ponesrečili ali izgubili v gorah.

DRUŽINA

Družina	30
Vrste družin.....	31
Spremembe v družini	32
Zakaj živimo v družini?	34

DRUŽINA

Ljudje živimo v skupnosti ljudi, ki jo imenujemo **družina**. V to skupnost se vračamo po službi in šoli. Je naš dom in v njej so ljudje, ki jih imamo radi. Družine pri nas so večinoma manjše. Najpogostejše družine so tiste, v katerih živijo mama, oče in en ali dva otroka. Manj pogoste pa so velike družine, v katerih živi več otrok, morda tudi dedek in babica.

Mama, oče, brat, sestra, dedek, babica, teta, stric, bratranec in sestrična so **sorodniki**.

- *Kdo živi s teboj?*
- *Kako je ime tvoji mami in očetu?*
- *Ali se družiš s sestričnimi in bratranci?*
- *Koliko tet in stricev imaš?*

VRSTE DRUŽIN

Družina navadno nastane tako, da se odrasla fant in dekle poročita in imata otroke. Takim družinam rečemo **ožja družina**. Če sta v družini eden ali dva otroka, je to **mala družina**. Če so v družini trije otroci ali več, jo imenujemo **velika družina**.

Družina, v kateri živi tudi babica in dedek, lahko pa tudi stric ali teta, imenujemo **razširjena družina**.

Enostarševska družina je tista, v kateri ostane z otrokom samo eden od staršev.

Kadar se v enostarševsko družino priseli nov odrasli član družine, ki ni oče ali mama otroka (lahko tudi s svojimi otroki), imenujemo to **dopolnjena družina**.

• Opiši družine na fotografijah.

SPREMEMBE V DRUŽINI

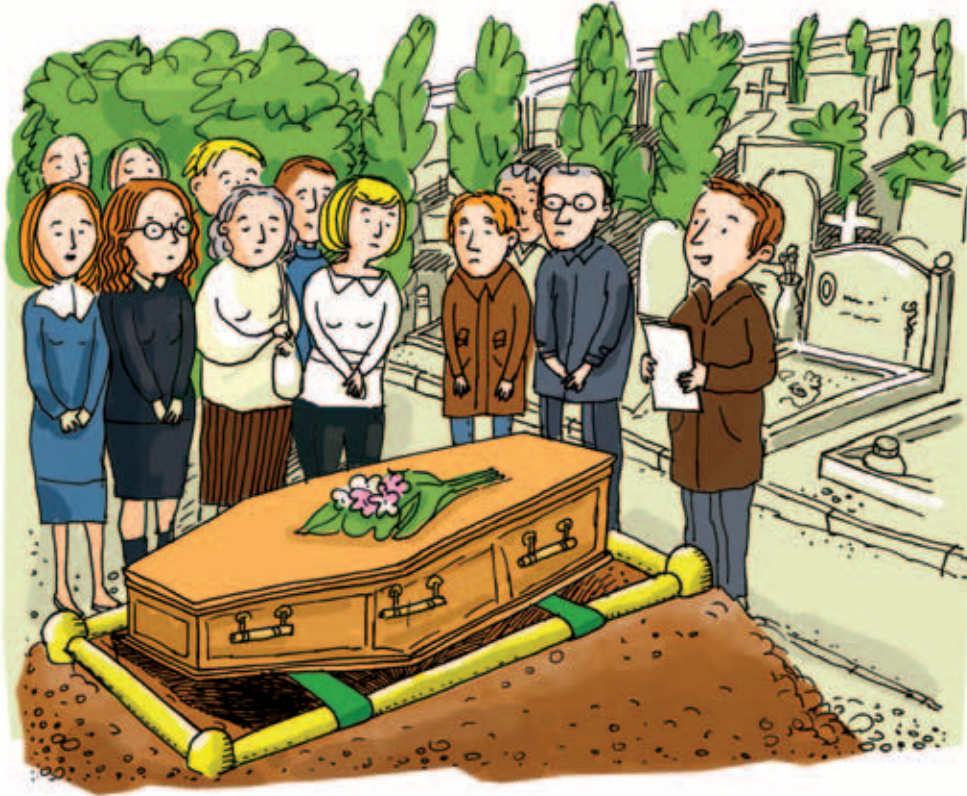
V družinah so spremembe pogoste. Veliko veselja in sprememb prinaša **rojstvo** otroka. Na ta dogodek se pripravlja vsa družina. Starši pripravljajo prostor za novorojenčka in oblačila, bratci in sestre pa se veselijo novega prijatelja pri igri.

Včasih se starši iz različnih razlogov **ločijo** ali razvežejo. Starši se tako ne razumejo več in imajo nove, drugačne želje in potrebe. Eden od staršev se preseli v drugo stanovanje. Navadno bratje in sestre ostanejo skupaj pri mami ali očetu. Otroci se še vedno videvajo z drugim od staršev, ki prav tako skrbi za njih.

Smrt v družini je vedno pretresljiv dogodek. Po navadi gre za smrt starejših ljudi. V izjemnih primerih, kot sta nesreča ali bolezen, pa lahko umrejo tudi drugi člani družine. Svojci takrat potrebujejo dodatno podporo in pomoč, ker so prizadeti in žalostni.

Nekateri otroci se v svojih družinah ne počutijo dobro, niso sprejeti ali so ogroženi. Tem otrokom socialne službe poiščejo nadomestne starše, **rejnike**. Ti poskrbijo za otroke, jim nudijo varnost in ljubezen, hrano, šolanje, oblačila in drugo. Nekateri družine ali pari otroka **posvojijo** in je za vedno njihov.

ZAKAJ ŽIVIMO V DRUŽINI?

Družina naj bo topla, prijazna, polna ljubezni, razumevanja in medsebojne pomoči. V njej naj bi se vsi počutili dobro, bili sprejeti in spoštovani. Vsak v družini mora imeti svoje mesto in svoje naloge. Včasih se v družini tudi skregamo, smo jezni drug na drugega. Vendar si moramo prizadevati, da spore rešimo s pogovorom in brez nasilja.

Odrasli skrbijo za majhne otroke tako, da jih negujejo, hranijo, skrbijo za njihovo varnost, zdravje in vzgojo. Ko otroci nekoliko zrastejo, skrbijo, da se ustrezno šolajo.

Tudi otroci odrastejo in skrbijo za svoje starše, ki zaradi starosti ali bolezni tega ne zmorejo več sami.

JAZ IN MOJ ČAS

Vsakdanjik	36
Kaj počnemo v prostem času?.....	40
Prazniki	43
Šege in običaji	46
Bonton in šola	47
Kultura prehranjevanja.....	49

VSAKDANJIK

DELOVNIK

Vsi ljudje nekaj delamo. Odrasli hodijo v službo, da zaslužijo denar. Z denarjem si lahko kupijo dobrine, ki jih potrebujemo za življenje. Odrasli opravljajo različne poklice.

Otroci obiskujejo vrtec ali šolo. V šolo hodijo zato, da se učijo o ljudeh, naravi in življenju okoli sebe. Učijo se zato, da bodo lahko, ko odrastejo, sami skrbeli zase in šli v službo.

V šolo ali službo hodimo od ponedeljka do petka, ob sobotah in nedeljah smo večinoma prosti. Po vrnitvi domov čakajo družinske člane še **domača opravila**: kuhanje, likanje, pospravljanje, pranje, delo na vrtu ... Družinski člani si delo razdelimo tako, kot kdo zmore in zna.

Otroci se v popoldanskem času ukvarjajo tudi z različnimi športnimi aktivnostmi, obiskujejo glasbeno šolo in krožke. S starši se na začetku šolskega leta pogovorijo, kaj jim je všeč in kaj želijo obiskovati. Te dejavnosti niso obvezne, vendar je dobro, da se jih redno udeležujejo in se potrudijo biti čim bolj uspešni.

PONEDELJEK	TOREK	SREDA	ČETRTEK	PETEK	SOBOTA	NEDELJA
POUK	POUK	POUK	POUK	POUK	UČENJE	IZLET Z DRUŽINO, OBISKI DRUŽINSKIH PRIJATELJEV IN SORODNIKOV
PROSTI ČAS	PROSTI ČAS	PROSTI ČAS	PROSTI ČAS	PROSTI ČAS	PROSTI ČAS S PRIJATELJI (KINO)	
UČENJE	UČENJE	UČENJE	UČENJE	UČENJE		
ŠAHOVSKI KROŽEK	BALET	PROSTI ČAS	BALET	PROSTI ČAS		

Tako poteka moj delovni dan.

ZJUTRAJ 	 Vstanem, se umijem in oblečem, zajtrkujem in grem v šolo.
DOPOLDAN 	 Se učim v šoli.
OPOLDAN 	 Pojem kosilo in imam nekaj prostega časa.
POPOLDAN 	 Naredim opravila, ki jih imam v družini, se učim in naredim domačo nalogo. Dvakrat na teden imam trening košarke in enkrat na teden obiskujem likovno delavnico.
ZVEČER 	 Pripravim vse potrebno za naslednji dan (oblačila, šolsko torbo), se umijem, večerjam in odpravim spat.

KAJ POČNEMO V PROSTEM ČASU?

Ko doma ali v šoli opravimo vse obveznosti, navadno ostane nekaj **prostega časa**. To je čas, ko lahko počnemo, kar nas veseli.

V prostem času se otroci družijo s prijatelji, gredo v kino, se rolajo, vozijo s kolesom, iščejo zanimivosti po spletu, gledajo televizijo, berejo in še in še. Še več prostega časa imamo ob sobotah in nedeljah ter praznikih.

Tudi starši imajo po končanih obveznostih v službi in doma nekaj prostega časa, ki ga lahko izkoristijo za dejavnosti, ki jih radi opravljajo. Lahko so to različne oblike rekreacije, vrtnarjenje, sprehodi, branje knjig ali različni zbirateljski konjički (zbiranje znamk, značk), modeliranje ...

Otroci imajo največ prostega časa med počitnicami. Poleti gredo s starši na morje, v hribe ali na obisk k sorodnikom. Pozimi pa smučajo, se sankajo ali drsajo.

- ***Kaj rad počneš v prostem času?***
- ***Vprašaj starše, kaj radi počnejo.***

Včasih kakšne prostočasne dejavnosti prerastejo v **odvisnost** in **zasvojenost**. To pomeni, da niso več zdrave ali koristne.

Če bi predolgo sedeli za računalnikom, trpijo oči in gibala, premalo časa je namenjenega učenju in druženju z vrstniki.

Zdrav način življenja je tak, pri katerem se počutimo dobro telesno in duševno, smo zadovoljni ter na koncu tudi zdravi in veseli.

PAZNKI

Ob praznikih se spomnimo na neki dogodek, ki je vesel ali kako drugače pomemben za nas, našo družino, državo ali skupnost.

Poznamo:

- državne praznike,
- kulturne praznike,
- cerkvene praznike,
- družinske praznike.

8. februar
Na ta dan je umrl naš največji pesnik France Prešeren. Napisal je pesem Zdravljica, ki je postala slovenska himna.

25. junij, dan državnosti
Slovenija je na ta dan leta 1991 razglasila svojo samostojnost.

1. november, dan spomina na mrtve
Na ta dan se spomnimo vseh, ki smo jih imeli radi, a so že umrli. Uredimo jim grob in prižgemo svečko.

25. december, božič
Verniki izdelajo adventni venček in jaslice, ki ponazarjajo kraj in dogodke ob Kristusovem rojstvu. Božični čas je čas obdarovanja.

Državni, kulturni in nekateri cerkveni prazniki so dela in pouka prosti dnevi. To so:

- 1. januar: novo leto,
- 8. februar: kulturni praznik,
- v marcu ali aprilu: velikonočni ponedeljek,
- 27. april: dan upora proti okupatorju,
- 1. in 2. maj: praznik dela,
- 25. junij: dan državnosti,
- 15. avgust: Marijino vnebovzetje,
- 31. oktober: dan reformacije,
- 1. november: dan spomina na mrtve,
- 25. december: božič,
- 26. december: dan samostojnosti in enotnosti.

Ob nekaterih državnih praznikih na pročelja hiš obesimo slovenske zastave, na prireditvah pa se zapoje slovenska himna, in sicer sedma kitica Zdravljice.

Družinski prazniki so dnevi, ko nekdo praznuje rojstni dan, obletnico poroke ipd. Slavljencu voščimo vse najboljše tako, da mu stisnemo roko, ga objamemo, poljubimo, mu izročimo darilo ali napišemo čestitko in jo pošljemo po pošti.

Tudi pri drugih družinskih praznikih voščimo slavljencu podobno kot pri rojstnem dnevu. Praznujemo rojstvo otroka, rojstni dan, god, krst, obhajilo, birmo, valetu, maturo, diplomo, poroko idr. Tisti, ki praznuje, po navadi pripravi praznovanje in povabi sorodnike in prijatelje. Na praznovanjih je veselo in zabavno, zato jih imamo radi.

Rojstvo je za vsako družino poseben dogodek.

Rojstni dan je osebni praznik. Praznujemo ga na dan, ko smo se rodili. Navadno pogostimo goste s torto, na kateri je toliko svečk, kolikor smo stari.

Foto: Plesna šola Bolero, Ljubljana, valeta na OŠ Koseze

Ob koncu šolanja praznujemo, ker smo dosegli določeni cilj.

Poroka je slavnostni dogodek, ko par, navadno ženin in nevesta, skleneta zakonsko zvezo in se odločita za skupno življenje.

• **Opiši, kako praznujete pri vas.**

ŠEGE IN OBIČAJI

Šege so stare navade ob posebnih dogodkih, ki jih ljudje prenašajo iz roda v rod.

PUST

Pust je šega, s katero so od nekdaj preganjali zimo in klicali pomlad. Je čas, ko se otroci in odrasli našemijo v različne maskare. Otroci se navadno našemijo v kakšno žival ali pravljичno bitje. Svoje maske lahko predstavijo na pustnih sprevodih. Med najbolj znanimi sta gotovo pustna sprevoda v Cerknici in na Ptuj. Za pustni čas so značilni tudi krofi z marmelado in flancati.

Cerkniška čarovnica se imenuje Uršula.

Kurenti, nekateri jim rečejo tudi koranti, prihajajo s Ptuja. Okoli pasu imajo obešene velike zvonce. Njihovo oblačilo je iz kožuha. Maska na glavi pa ima roge.

- Kakšen je običaj za pusta v tvojem kraju?
- Kaj je značilna jed za ta praznik?

BONTON IN ŠOLA

Bonton so pravila o lepem vedenju. Obnašati se po bontonu pomeni, da se vedemo lepo, olikano in skladno s pravili obnašanja. Imamo tudi knjige o lepem vedenju.

Lepo vedenje pomeni, da znamo prijazno pozdraviti, da odstopimo sedež na avtobusu starejši osebi ali drugi osebi, ki težko stoji, da se znamo ob priložnosti zahvaliti, vljudno prositi in biti pozorni do drugega. Naše govorjenje mora biti primerno (lepo). To pomeni, da ne govorimo grdih besed, kot so kletvice, in nikogar ne žalimo.

Veliko časa preživimo v šoli, pri pouku med sošolci. Zato se moramo v šoli počutiti dobro, varno in sprejeti. To pomeni, da upoštevamo bonton tudi v šoli. Skušamo si najti sošolce, s katerimi se radi družimo in si pomagamo. Če se v razredu prepiramo, se počutimo slabo, težko rešujemo skupne naloge, sodelujemo na proslavah, hodimo na izlete ...

Bonton zahteva, da slavljenca ob rojstnem dnevu obdariš in mu voščiš vse najboljše.

Pravila lepega vedenja veljajo tudi v knjižnici, muzeju, na gledališki predstavi, v trgovini ...

- **Poišči knjige o bontonu in jih prelistaj.**

Pravilo bontona je tudi, da skrbiš za urejen videz in si primerno oblečen.

V kulturnih ustanovah je nujno ugasniti mobilni telefon, med predstavo ne odvijamo bonbonov in ne govorimo.

- **Ali si že bil v gledališču? Kako bi se počutil, če bi nekdo med predstavo zraven tebe telefoniral? Bi te motilo?**
- **Kateri gledalec se vede po bontonu? Česa ne delamo v kulturnih ustanovah?**
- **Kakšna so, po tvojem mnenju, pravila lepega vedenja v muzeju? Zapiši jih v zvezek.**

KULTURA PREHRANJEVANJA

Bonton je tudi kultura prehranjevanja. Pomeni ustrezen odnos do hrane. H kulturi prehranjevanja spada tudi lepo pripravljena miza s pogrinjkom ali pladenj in prtiček v šolski jedilnici.

Pomembno je, da si pred obrokom dobro umijemo roke, se lepo usedemo in zaželimo dober tek tudi drugim. Pri mizi vedno uporabljamo ustrezen jedilni pribor in kozarce. Ne govorimo s polnimi usti in ne govorimo preglasno. Jemo počasi, pri jedi ne beremo, roke so ob telesu, komolci odmaknjeni od mize.

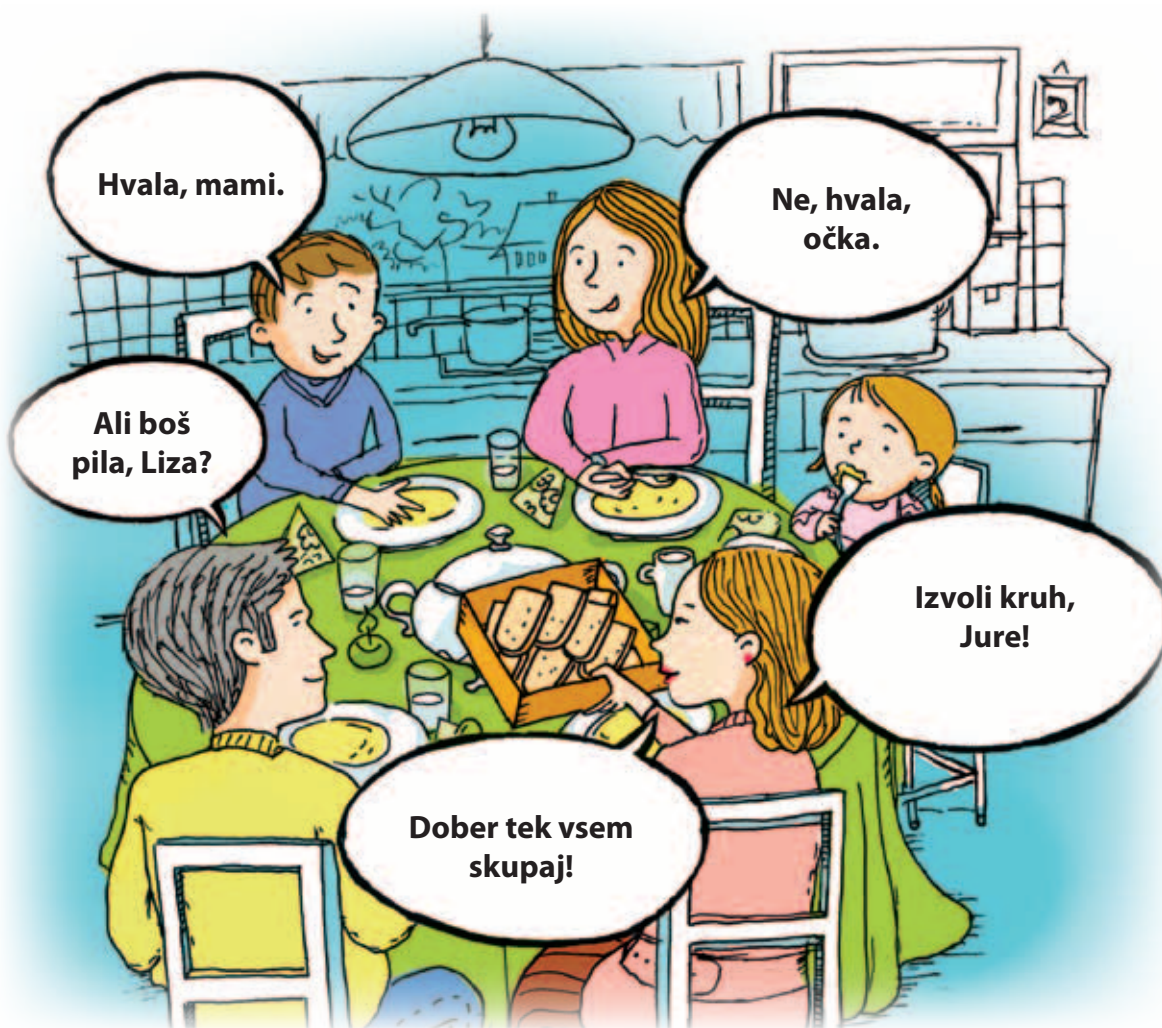

SOBOTNO KOSILO

Očka in mama sta v soboto skupaj pripravila kosilo. V soboto, ko nismo v šoli in službi, imamo čas, da se skupaj usedemo in pojedemo. Zraven tudi klepetamo. Mama nas včasih opozori, naj ne cmokamo ali srkamo juho, ker to ni lepo in vljudno. Všeč mi je, ker nas je mama naučila, da imamo vedno lepo pripravljeno mizo in uporabljamo prtičke, s katerimi si obrišemo usta. Kadar povabimo prijatelje, se še bolj potrudimo, da jih lepo pogostimo.

Najbolj pa se veselim rojstnih dni ali praznikov, saj so takrat na mizi jedi in pijače, ki jih imam rada.

Katarina

- **Pripoveduj, kako pri vas pripravite mizo za obroke.**

KJE IN KAKO ŽIVIM?

Pokrajina, v kateri živim	52
Mesto, vas	55
Dom	58
Stanovanje	59
Hiša	62

POKRAJINA, V KATERI ŽIVIM

Pokrajine, v katerih živimo, se med seboj razlikujejo. Nekateri živijo ob vodah, ob morju, jezeru, rekah ... Nekateri živijo na ravninah, drugi v dolinah, med hribi, nekateri na gričih.

Ravnina

Gričevje

Dolina, v ozadju gore

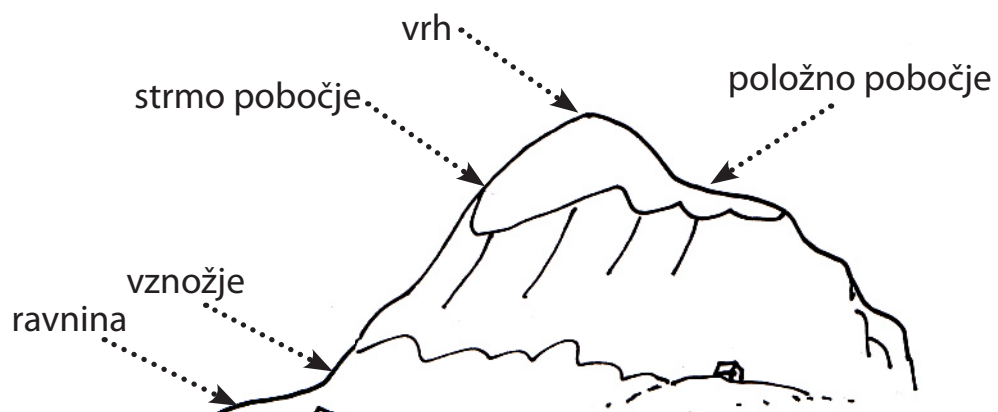
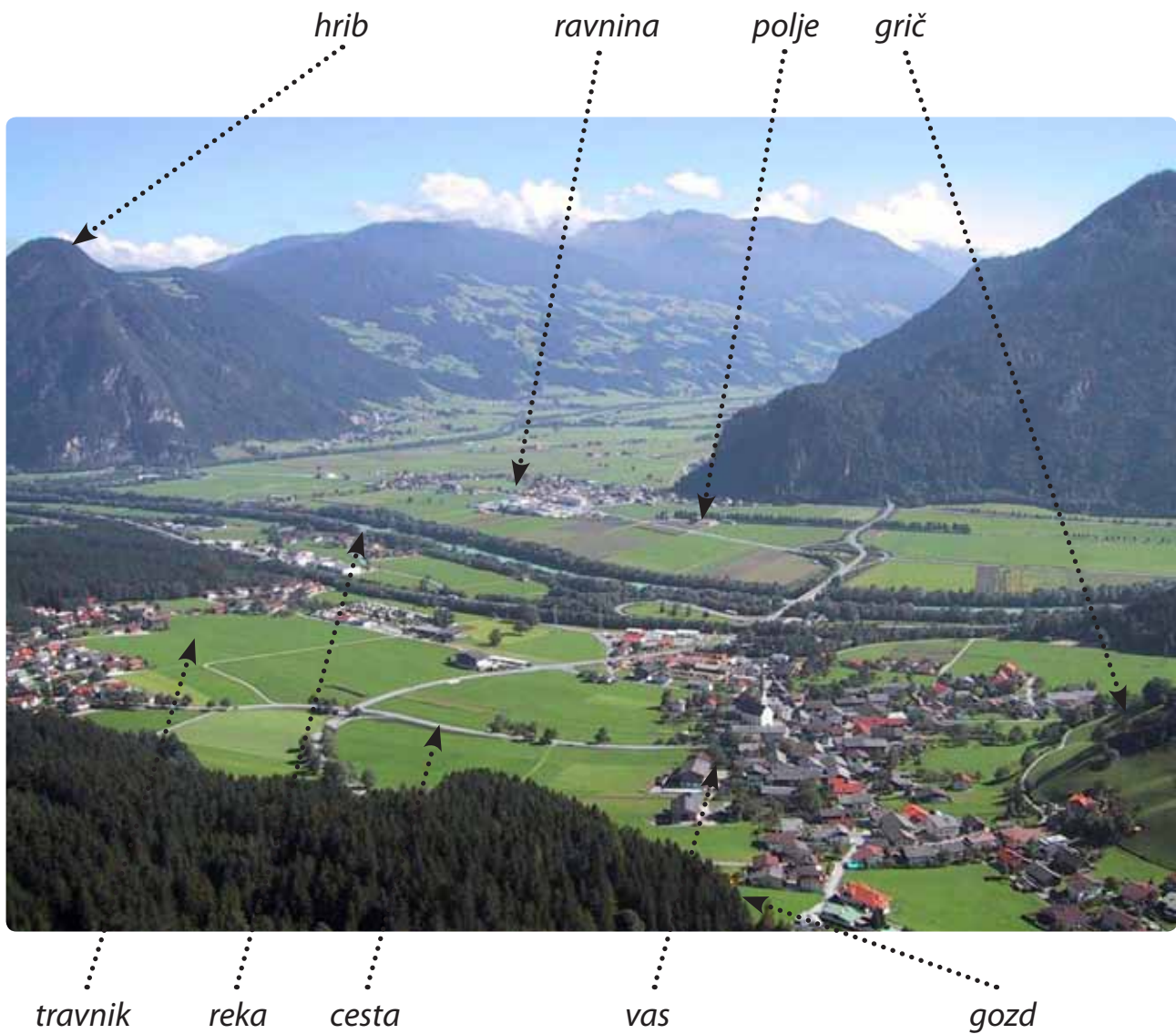

Foto: LTO Sotočje/Matevž Lenarčič

Hribovje, v ozadju gore

Grič, hrib, gora so različno visoke vzpetine. Skupino gričev imenujemo gričevje, več hribov imenujemo hribovje, povezane gore pa gorovje. Vsaka vzpetina ima pobočje, po katerem se vzpenjamo, ko gremo na vrh. Gora je lahko strma ali položna.

- **Opiši pokrajino, v kateri živiš.**
- **Oblikuj domačo pokrajino v razrednem peskovniku.**

• **Poišči pokrajino, ki je najbolj podobna tisti, v kateri živiš.**

MESTO, VAS

MESTO

Mesto je kraj, kjer živi in dela veliko prebivalcev. V mestu so hiše in stanovanjski bloki, kjer ljudje prebivajo. V mestih je še veliko drugih stavb, v katere zahajamo ob različnih priložnostih. To so šola, vrtec, zdravstveni dom, lekarna, knjižnica, cerkev, muzej, gledališče, kino, policijska postaja, trgovina, bolnišnica, mestna hiša ... V mestni hiši svoje delo opravlja župan.

Sem Petra in živim v Ljubljani, ki je glavno mesto moje domovine Slovenije. Mesto je veliko naselje, ki ima veliko prebivalcev. V Ljubljani živi približno 260.000 ljudi. Ljubljana ima staro mestno jedro, kjer stojijo hiše, ki so stare več kot sto let. Skozi mesto teče reka Ljubljanica.

V Ljubljani je tudi veliko novih stavb, kjer živijo ljudje, veliko je trgovin, pisarn, osnovnih šol, srednjih šol, fakultet, knjižnic, gledališč, bank, športnih objektov. V mojem mestu je veliko zabave, zato ga imam rada.

Foto: NUK/Branko Cvetkovič

Narodna univerzitetna knjižnica

Trgovski center

Pošta

Foto: Zavod za turizem Ljubljana

Mestna hiša

OŠPP Dečkova

Stadion Stožice

VAS

Na vasi je manj prebivalcev in manj hiš kot v mestu. Hiše niso tako tesno skupaj. V večjih vaseh so lahko tudi cerkev, gasilski dom, gostilna, manjša trgovina. Ljudje se ukvarjajo s kmetovanjem. Kmečka domačija ima več poslopij: kmečko hišo, hlev, skedenj in senik.

Ime mi je Andraž. Živim v majhni vasi Banovci, ki leži v Prekmurju. V vasi živi približno 200 ljudi. Kot v večini vasi je tudi v naši veliko kmetij. V vasi imamo tudi terme. Ljudje, ki nimajo kmetij, delajo v termah ali se vozijo v službo v bližnje kraje, kot sta Ljutomer in Murska Sobota. Obiskujem osnovno šolo v kraju Veržej, ki je od Banovcev oddaljen 1,5 kilometra. Rad živim na vasi, ker je dober zrak in imam lahko domače živali.

Foto: Terme Banovci

- **Kje pa živiš ti?**
- **Opiši svoj domači kraj.**

DOM

Dom je naše zavetje. Doma se počutimo varno in prijetno. Dom je prostor, kjer živimo, spimo, jemo, se učimo in delamo različne stvari. Tu imamo svoj kotiček. Dom je opremljen tako, da se v njem dobro počutimo.

Čeprav doma opravljamo enake stvari kot drugi ljudje, se naši domovi med seboj razlikujejo. Živimo lahko v hiši ali stanovanjskem bloku.

• ***Zakaj se naši domovi med seboj razlikujejo?***

STANOVANJE

Stanovanja se med seboj razlikujejo. Nekatera imajo več prostorov za bivanje, druga manj. Razlike so tudi v različni razporeditvi prostorov. Vsako stanovanje mora imeti prostor za kuhanje in za umivanje ter prostor za spanje. V zelo majhnih stanovanjih lahko kuhamo in spimo v enem prostoru, kopalnico in stranišče pa imamo v drugem prostoru.

Sodobna stanovanja imajo priključke za vodo, kanalizacijo, elektriko, telefon in svetovni splet. Oprema v stanovanjih je odvisna od potreb, želja in okusa posameznika.

Stanovanjski prostor, v katerem kuhamo, je kuhinja.

Stanovanjski prostor za umivanje in nego je kopalnica.

Prostor, kjer se ljudje čez dan več zadržujejo in sta v njem fotelj in televizijski zaslon, je dnevna soba. Dnevna soba je večinoma obrnjena na južno, sončno stran hiše ali stanovanja. V njej je veliko svetlobe in toplote.

Prostor, ki je namenjen spanju, je spalnica. Spalnica je navadno na severni, senčni strani hiše ali stanovanja. V njej je bolj hladno in zato bolje spimo.

Otroška soba je tista soba, v kateri se otroci učijo, igrajo in spijo. Pisalna miza je navadno pod oknom, da je dovolj svetlo in si pri delu in učenju ne kvarimo oči.

Del stavbe, ki je po navadi v zemlji, je bolj hladen in v njem shranjujemo ozimnico, imenujejo shramba ali klet.

- **Opiši svojo sobo ali svoj kotiček v hiši/stanovanju.**
- **Kako je opremljena tvoja soba?**
- **Kaj bi spremenil v svoji sobi?**
- **V katerem prostoru se najraje zadržuješ?**
- **Kje shranjuješ svoje kolo, sanke ali žogo?**

TLORIS ali POGLED OD ZGORAJ

Pogled v notranjost stanovanja od zgoraj. Risbo, ki kaže predmete, kakor jih vidimo od zgoraj, imenujemo **tloris**. Ko rišemo tloris, lahko predmete pomanjšamo ali povečamo.

LEGENDA:

postelja

sedežna garnitura

miza in stoli

umivalnik

omara

kopalna kad

stol

straniščna školjka

HIŠA

Pogled v notranjost hiše od strani.

KAKO SMO ŽIVELI IN KAKO ŽIVIJO DRUGI?

Spreminjanje bivališč skozi čas 64
Načini življenja po svetu 66

SPREMINJANJE BIVALIŠČ SKOZI ČAS

V davni preteklosti so ljudje živeli v drugačnih bivališčih kot danes. Sprva so zatočišče pred slabim vremenom in divjimi zvermi poiskali v jamah ali bivališčih iz vejevja in kamnov.

V pradavnini so se ljudje pogosto selili. Bili so lovci in so sledili živalim, ki so jih lovili za hrano.

Ko so se naučili obdelovati zemljo, so ostali v istem kraju in si ustvarili trdnejše domove iz lesa in kamnov. Nastale so prve vasi.

Ljudje so se najraje naseljevali na ravninah, kjer je bila zemlja rodovitna in ob vodi, ki so jo potrebovali za pitje. Po vodi so tudi lažje potovali, saj cest še ni bilo.

Nekateri ljudje so zaradi varnosti raje ustvarili dom v hribih.

V srednjem veku so zgradili gradove, kjer so živeli graščaki in kralji, revni kmetje pa so živeli v skromnih kolibah.

Pod gradovi so pogosto nastala mesta. Bila so veliko manjša kot danes. V mestih so živeli rokodelci in trgovci. Večina ljudi pa je živela v vaseh in pridelovala hrano.

NAČINI BIVANJA PO SVETU

Vsi ljudje na svetu si ustvarijo prebivališče, kjer si uredijo po svojih zmožnostih najboljše razmere za življenje. Ta prebivališča se med seboj zelo razlikujejo. Odvisna so od pokrajine, vremenskih razmer in denarja tistih, ki prebivajo v njih.

Pri nas živimo v hišah ali stanovanjskih blokih.

Eskimi živijo blizu severnega tečaja, tam, kjer se sneg in led zadržujeta večji del leta. Nekateri živijo v hišah, nekateri pa v iglujih, ki jih naredijo iz snežnih kock. Iglu ima samo en prostor, v njem tudi kurijo. Namesto oken so ledene kocke, skozi katere prodira svetloba.

Ponekod v Afriki si ljudje naredijo hišo iz lesenih palic in listja. Njihova koliba je pogosto na kolih, dvignjena od tal, zato je bolj varna pred živalmi.

V puščavah je več hiš narejenih iz kamna in blata. Ko nastopi deževno obdobje, naredijo hišo iz blata. Močno sonce hišo hitro presuši in postane trdna kot kamen. Ob naslednjem dežju jo je treba popraviti ali zgraditi novo.

Benetke so mesto, ki je zgrajeno na vodi. Hiše stojijo na kolih, ki so jih zabili v morsko dno.

New York je med največjimi mesti na svetu. Je pomembno trgovsko, kulturno, gospodarsko in politično središče. V njem je veliko zelo visokih stolpnic.

SLIKOVNI VIRI

- Center za socialno delo Šiška.
- Društvo Prekmurje – Društvo za ohranjanje naravne in kulturne dediščine pokrajine med Muro in Rabo (www.prekmurje.si).
- Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Lokalna turistična organizacija Sotočje, avtor slike: Matevž Lenarčič (www.dolina-soce.com).
- NUK, Ljubljana, avtor slike: Branko Cvetkovič.
- Osnovna šola Križe.
- Pisarna bivšega predsednika Republike Slovenije.
- Plesna šola Bolero, Ljubljana.
- Policija.
- Rdeči križ Slovenije.
- Terme Banovci.
- Unicef.
- Zavod za turizem Ljubljana.
- Zveza prijateljev mladine Slovenija.

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

